

6

מצב הרוח הישראלית

מסע היסטורי מתחילת ימי הציונות והעליות, דרך הכרזת
המדינה ועידן המלחמות ועד ימי ההייטק

// יונתן שם אור

הרוח הישראלית

גיליון מיוחד ליום העצמאות

אימפקט 05

מצב הרזח הישראלי

מסע היסטורי בעקבות שורשי הציונות

מאת: יונתן שם-אור

איור: ניר גולן

פשר לערוך אלף סקרים ולהתבשר מהתוצאות, אפילו מזו המציבה את אזרחי ישראל במקום התשיעי במדד האושר העולמי. מעל אנגליה, ארה"ב, קנדה, אוסטרליה, ניו זילנד. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יכולה לדווח בסיפוק כי האבטלה ירדה מאוד, השכר עולה, החינוך משתפר, ובכלל - נשקו את האדמה שאתם דורכים עליה כמו שחקני כדורגל אחרי ניצחון.

אבל סקרים וסטטיסטיקות נותנים, במקרה הטוב, רק תמונה חלקית. הלכי רוח אמיתיים בודקים באמצעות קבוצות מיקוד, וכאלה לא נעשו כאן. בשביל מה. כולם יודעים מה קורה, כולם מרגישים ברוח, כולם צוללים למי הרשתות העכורים, מאנפרנדים אויבים ומלשינים על אחרים לרשויות ענקיות הרשת בדרישה שייחסמו. השנאה מפעפעת. שנאת אמת, טהורה, שמציפה

זו מלחמת אזרחים. שלב כמעט הכרחי אחרי

מהפכות אמיתיות שהופכות סדרי עולם. זה

קרה בצרפת, בארה"ב, בברית המועצות. אצלנו

המלחמה נבלמה מאז ימי הכרזת המדינה, אבל

בהיעדר מנהיגות מדינית ממשית, הפוליטיקאים

ששלטו כאן סיפקו לה עוד ועוד חומרי תבערה,

ועכשיו אין דרך חזרה

ושוטפת את כל השאר. כאשר אנחנו תמהים מה קרה להם שם, בקיבוצים, בשנות ה-50, כאשר מחלוקת רעיונית פילגה משפחות, חדרי שינה, קיבוצים וחברויות מימי הקרבות, צריך פשוט להביט במראה ולהפסיק להתפלא. מה שהיה אז זה משחק ילדים. ריב משפחתי בהתיישבות העובדת. עכשיו אנחנו במלחמה.

זו כמעט מלחמת אזרחים. בינתיים רק דגלי השנאה עולים ותורעות חצוצרות הקרב מכנסות את הצבאות. בינתיים. מהפכת נגד היא שלב כמעט הכרחי אחרי מהפכות שהופכות סדרי עולם. המהפכה הציונית היא מהפכה גדולה ביהדות; לא מפתיע שקולות העבר מרימים ראש. זה קרה בצרפת אחרי מיגור המלוכה, זה קרה בארה"ב אחרי הכרזת העצמאות, זה קרה בברית המועצות אחרי שלנין סילק את הליברלים שהעיפו את הצאר. אצלנו המלחמה נדחתה ונבלמה מאז ימי הכרזת המדינה, אבל בהיעדר מנהיגות מדינית ממשית, הפוליטיקאים ששלטו כאן סיפקו לה עוד ועוד חומרי תבערה, ועכשיו אין דרך חזרה.

זו המלחמה החשובה ביותר שנערכה כאן מאז קרבות '48-'49. התוצאות שלה, בדיוק כמו אלה של מלחמת העצמאות, יקבעו אם נחיה או נחדל. עד כדי כך. רבנים, פוליטיקאים וכל מיני בעלי טורים יכולים להמטיר עלינו מנטרות של אחדות, אבל גם הם יודעים שזה אפילו לא מס שפתיים. זו סתם פחדנות ודחיית רגע

ההכרעה האישית של כל אחד ואחת מאיתנו.

מדינת ישראל הגיעה אל הרגע שממנו נסתה לברוח מיומה

הראשון. הציונים ביצעו מהפכה לא תיאמן ויצרו

אומה ועם, ומחיר ההצלחה המדהימה לא נפרע.

19 שנים זה די הצליח לה, אבל שישה ימים

בחדש יוני של 1967 עשו מה שאלפי רבנים לא

הצליחו. הם החזירו לארץ את אלהים. חשכת

הגלות הזדחלה לאומה החדשה.

דוד בן-גוריון מכריז על הקמת המדינה, 1948 // צילום: רודי ויסנשטיין, משרד החוץ

תאחז חוות אלומות // צילום: איל יצהר

יהודים בבגדי גויים

האור התחיל לזרוח על אירופה במאה ה־16. הרנסנס גירש אט־אט את חשכת ימי הביניים שהאפילה על אירופה במשך אלף שנים. השליטה של הכנסייה הקתולית בחיי האומות התרופפה, הפרוטסטנטים אינו את הצורך בכמרים כמתווכים בין האל והאדם, המדע הרים את ראשו שנחנק תחת ברכי הוותיקן במשך 30 דורות. הדפוס הפיץ את המחשבות. הקהילות היהודיות שחיו בגלויות הושפעו מאוד. בהתחלה, תנועות משיחיות ניסו לפוצץ את שלטון הרבנים על הקהילות והבטיחו קשר ישיר בין טאטע למאמין הצועק אליו ביער, ובסוף המאה ה־19 תהליך החילון שעבר על אירופה השיג גם את היהודים. הקהילות התפוררו. בתי המדרש התרוקנו. בערים הגדולות יהודים שהפסיקו להשחיז את מוחם בסוגיות כמו מהו הרווח בין השדיים שמצדיק את גירוש האישה, הסתובבו בבגדי הגויים, נשבעו נאמנות למדינות שבהן חיו והפריחו את התרבות

כאשר אנחנו תמהים מה קרה להם שם, בקיבוצים, בשנות ה־50, כאשר מחלוקת רעיונית פילגה משפחות, חדרי שינה, קיבוצים וחברויות מימי הקרבות, צריך פשוט להביט במראה ולהפסיק להתפלא. מה שהיה אז זה משחק ילדים. ריב משפחתי בהתיישובות העובדת. עכשיו אנחנו במלחמה

האנושית. יהודים בבית, כמו כולם בחוץ. פרויד. מרקס. איינשטיין. הם רק הבולטים. היו עוד רבבות. והייתה גם ציונות. קודם בצעדים מהוססים. חובבי ציון היו הראשונים שתמכו בהקמת יישובים חקלאיים בארץ ישראל בשילוב תפילות ולימוד השפה העברית, אבל זה היה מעט מאוד. המושבות הראשונות בארץ ישראל, פתח תקווה, ראש פינה, זיכרון יעקב, ראשון לציון ועוד כמה, לא הצליחו להתרומם בלי תמיכת הברון רוטשילד. יהודים המשיכו לחיות בארץ הקודש על נדבת לב יהודי הגולה, כמו שעשו במשך דורות אנשי היישוב הישן. אבל אז הגיע הרצל, וחשמל את העם עם ספרון קטן ועם קונגרס. בבזל הקמתי את מדינת היהודים, הוא כתב ביומן שלו אחרי הנעילה. אתם יכולים לצחוק, כתב, אבל בעוד חמש שנים, לכל היותר בעוד 50 שנה, כולם ייווכחו. השנה הייתה 1897. בדיוק 50 שנים אחר כך הצביעה העצרת הכללית של האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. ביאליק, שישב אז כמו הרבה צעירים באודסה התוססת מחיים עבריים ויהודיים, לא האמין שמשוהו יזוז. "אכן נבל העם", כתב, "מלא נקלה ורוש, כולו רקב ומסוס מכף רגל ועד ראש... אכן אבד העם, שאף חרפה ורוק... גם בתקוע השופר ובהינשא הנס - היתעורר המת? היזדעזע המת?"

ארבע שנים אחר כך הוא כבר תיאר נכוחה את הלכי הנפש הקרועה שלו. העם זז. המת התעורר. "כולם נשא הרוח", כתב ביאליק בעצב מהול בשמחה, "כולם סחף האור. שירה חדשה את בוקר חייהם הרנינה. ואני, גוזל רך, נשתכחתי מלב תחת כנפי השכינה. בדד, בדד נשארתי, והשכינה אף היא - כנף ימינה השבורה על ראשי הרעידה... חרש בכתה עליי ותתרפק עליי, וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי: כולם נשא הרוח, כולם פרחו להם, ואיוותר לבדי, לבדי".

נסגרו, אבל איש לא כפה. זו הייתה התחושה הטבעית. לא נעים. התחתנו אצל הרבנים, גם בקיבוצים, כל נער חילוני למד כמה חודשים את הפרשה שלו לבר המצווה, והמשפחה הגיעה לשם בשבת המתאימה, כשהאחיות הגדולות מכינות מראש סוכריות כדי לפוצץ למסכן את הצורה. היחס אל הנוער בקיבוצי השומר הצעיר שנהנה לערוך כירות עם בשר חזיר דווקא ביום כיפור היה כאל התרסה ילדותית. בשביל מה.

לקום ולהתהלך בארץ

ילידי הארץ למדו לאהוב אותה באמצעות הטיולים לכל ואדי והר, עמק ומעיין. הם היו הולכים עם מורים נוצצי עיניים שפתחו את ספר התנ"ך, והראו להם. כאן גדעון ערך לאנשים שלו את מבחן הלהיטות, עם המים. כאן יהושע ציווה על השמש לעמוד דום. בדיוק במקום הזה. וכאן בעמק האלה, נער צעיר שאיש לא הכיר עד אז התייצב לקרב ביניים מול גוליית, כיוון את המקלעת, וקלע לו בול בפוני. כן, ילדים, זה המקום. הנוער הריח את אבני הגיר, מולל את אדמת הארץ, והתחבר אליה בריח ובשפה. הם ידעו שאם דוד המלך היה נוחת עכשיו במכונת זמן, הם היו מבינים אותו. בתי הכנסת הושארו לזקנים שהגיעו לאט ובהדרגה בעקבות הצעירים ולאנשי היישוב הישן. איש לא שאל את עצמו באותם ימים רחוקים מה זכותנו על הארץ. הם ראו לבד. הם התיישבו במקומות שקשה מאוד להיאחז בהם, על אדמה שקנו, והפריחו את המקום. כולם ראו את זה. גם הפלאחים הערבים בכפרים הדלים שמסביב. הם התחברו אל הארץ בשתילים, בבניין, בעבודה, במילים, בשירים ובתחושת שייכות ברורה לחלוטין. תל אביב הפכה למטרופולין מודרני שאין דוגמתו מביירות בצפון עד קהיר בדרום. העיר המופלאה הזאת, ציין מאיר דיזנגוף, ראש העיר הראשון שלה, בחגיגות שנת ה־25 שלה, קמה כולה על כסף פרטי, ללא השקעה של פרוטה מקופת הציבור. זה היה כמעט נכון, אם מתעלמים מההתחלה שבה אריה וייס וחבורתו קיבלו כסף מהקרן הקיימת כדי לרכוש את 100 המגרשים הראשונים. האנשים הגדירו את עצמם כבני ארץ ישראל, וחשבו את עצמם ליהודים. זו בכלל לא הייתה שאלה, אבל אלה היו יהודים מסוג חדש לגמרי. יהודים שמפנים גב אל מסורת הגלויות, לא פתחו מעולם

הפרידה מהנפש הגלותית

הרוח שהעיפה את היהודים מבתי המדרש נשבה בעיקר מערבה, לאמריקה. בשנים הראשונות של המאה ה־20, עד 1924, כל מי שרצה היה יכול לעלות על אונייה, לרדת באליס איילנד, להיבדק בידי רופא שיקבע אם אין לך שחפת או טיפוס, וזהו. אתה אמריקאי. 2 מיליון יהודי אירופה ירדו לנמל אודסה ועלו על האוניות. רק כמה עשרות אלפים בחרו להפליג מזרחה. אל ארץ ישראל. אלה היו הציונים.

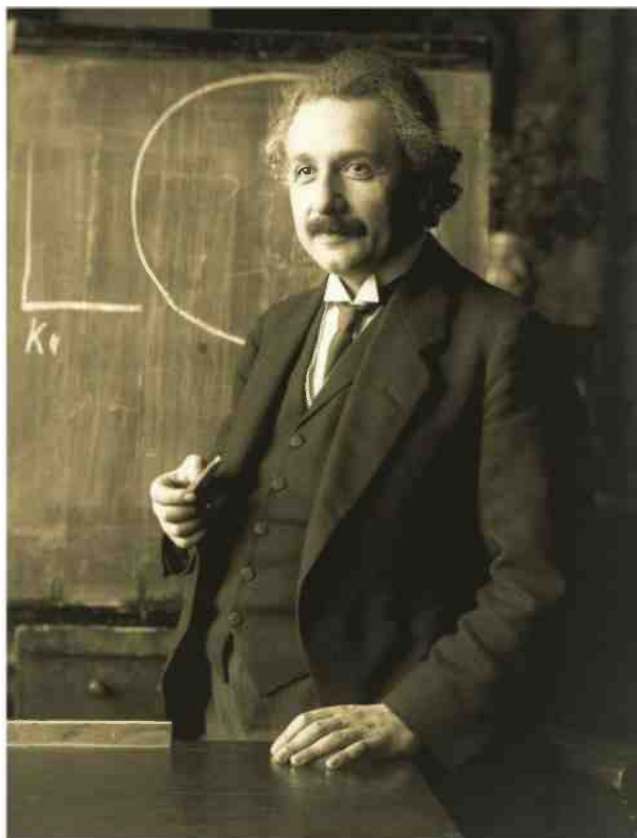
קשיי הארץ החדשה והכמעט שוממה לא הפריעו לאנשים הצעירים שבטחו בכוחם לשנות את העולם כולו, וקודם כל את העם. בלי שינוי מוחלט של הנפש הגלותית, לא תיווצר כאן אומה, לכל היותר יתקיים כאן גטו יהודי חדש, אז בשביל מה כל הסיפור, עדיף כבר ללכת לאמריקה. הסוציאליסטים הובילו את המהלכים האלה. מדברים עברית, רק עברית, נאחזים בקרקע, אין תקומה בלי השתדכות לאדמה עם זרעי תבואה ושתילי עץ פרי. האדמה תתמסר לך רק אם אתה עובד אותה. הזרם הלא־סוציאליסטי ביישוב התבסס בערים. בטכניון בחיפה, באוניברסיטת ירושלים, ובעיקר בתל אביב.

בשנות ה־20 תל אביב הכילה כמעט 40 אלף תושבים. בעשור הבא האוכלוסייה שולשה, והמוני עולים מפולין ומגרמניה העניקו לה את הצביון ששורר בה עד היום. תרבות עשירה, חיי פנאי סוערים, הוללות, מסחר, יזמות, בנייה. בנו גם כמה בתי כנסת, ובכלל זה את בית הכנסת הגדול, אבל אלוהים לא היה הכוח המוביל של האומה החדשה. רוב האנשים היו חילונים לגמרי, ששמרו על קשר עם המורשת באמצעות החגים. בשבת החנויות

הרצל על המרפסת בבול

בבזל הקמתי את מדינת היהודים, כתב הרצל ביומן שלו אחרי הנעילה. אתם יכולים לצחוק, כתב, אבל בעוד חמש שנים, לכל היותר בעוד 50 שנה, כולם ייווכחו. השנה הייתה 1897. בדיוק 50 שנים אחר כך הצביעה העצרת הכללית של האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל

אלברט איינשטיין, 1921 // צילום: פרדיננד שמיצר

**כל מי שרצה היה יכול לעלות על
אונייה, לרדת באליס איילנד, להיבדק
בידי רופא שיקבע אם אין לך שחפת
או טיפוס, וזהו. אתה אמריקאי. 2 מיליון
יהודי אירופה ירדו לנמל אודסה ועלו
על האוניות. רק כמה עשרות אלפים
בחרו להפליג מזרחה. אל ארץ ישראל.
אלה היו הציונים**

נס לא קרה לנו

ארץ ישראל הייתה בחירה טבעית. שם נולד העם שהתפזר בכל העולם. שם זה גם אפשרי. עם הטורקים זה הלך לאט ובקושי, אבל אחרי כיבוש הארץ בידי הבריטים במלחמת העולם הראשונה העניינים נעו. כדי לבנות אומה חדשה צריך להקים עם חדש. עם שנרפא ממחלות הגלות. עם עובד, יוצר, שעושה הרבה ומדבר מעט, וגם אז, רק בעברית. המהפכה הציונית לא הייתה מימוש הגעגועים לציון ולבית המקדש. זה היה חלק מעולמם של יהודי הגלות. אנחנו רצינו להיות עם ככל העמים. זה הבסיס.

המהפכה הייתה לקיחת הגורל במו ידינו, להחליט – ולעשות. הסתמכות על אלוהים הייתה

**המושבות הראשונות בארץ ישראל,
פתח תקווה, ראש פינה, זיכרון יעקב,
ראשון לציון ועוד כמה, לא הצליחו
להתרומם בלי תמיכת הברון רוטשילד.
יהודים המשיכו לחיות בארץ הקודש על
נדבת לב יהודי הגולה, כמו שעשו במשך
דורות אנשי היישוב הישן**

הברון רוטשילד, 1882

דף גמרא, והתחברו רק אל התנ"ך, מעלימים כך את אלפיים שנות הגלות. אלוהים לא הוכנס למשחק. המהפכה הציונית הייתה חייבת לבצע רוויזיה בתפיסת היהדות. היא הייתה עבודה של בני אדם שהכירו היטב את המסורת, יוצאי ישיבות שונות, כמו דוד בן-גוריון, שהשאירו את האל ואת עבודתו לחלקה הפרטית של בני האדם. הם לא הסתפקו בהסתפחות אל המודרנה המערבית – הם לא רצו להרגיש זרים, אפילו בארצות נאורות שלכאורה כבר עקרו מקרבן את האנטישמיות. זה היה רק לכאורה, וגם בארה"ב התקיימה אפליית יהודים ממוסדת. לגויים, הם הבינו היטב, לא אכפת אם אתה הולך או לא הולך לבתי הכנסת. בעיניהם יהודי הוא יהודי, בכל לבוש ותחפושת. המהפכה הציונית, כפי שהרצל ניסח וכל העולם היהודי תפס היטב, גרסה שכדי להירפא משנאת הגוי, היהודים חייבים להצטייד בכלי המרכזי שיש לכל עם. ריבונות עצמאית על אדמה משלו.

המורה אהרן זאב כתב בראשית שנות ה־30 את ההמנון הציוני האמיתי. שרו אותו בהתחלה בחנוכה, אבל אחר כך בכל מקום. גם היום, בטקס הדלקת המשואות. "אנו נושאים לפידים בלילות אפלים, זורחים השבילים מתחת רגלינו, ומי אשר לב לו הצמא לאור יישא את עיניו וליבו אלינו – יבוא"

אופוריית הניצחון

האימה הייתה אמיתית. היא הקיפה את כולם. את הממשלה, את הצבא, את לוחמי מלחמת העצמאות שישבו במטכ"ל. הרמטכ"ל התמוטט אחרי לילות עמוסי סיגירות ונטולי שינה. רק בחיל האוויר, ובאגף המבצעים שנווט בידי בונה החיל, עזר ויצמן, הסתובבו בשחצנות של טייסי קרב והודיעו לכולם שאפשר לגמור את כל הסיפור בשש שעות. יש להם תוכנית, ורק תנו, תנו, תנו כבר אור ירוק להמריא. בממשלה היססו. אשכול גמגם לאומה. רבני תל אביב קידשו את גן העצמאות כדי שיהפוך לבית קברות המוני. יוצאי השואה שהגיעו לארץ בעיקר אחרי קום המדינה, הכינו לעצמם כדורי רעל. הספיק להם. העולם הביט על הצבא המצרי שמילא את סיני והתבשם מכוחו ומהרעיון שעוד מעט אולי המדינה הזעירה הזאת סוף־סוף תימנע – וצקצק. ואז, אחרי שבועות רבים של המתנה, הפקודה ניתנה. סדין

בעיניהם אם כל חטאת, זו שניוונו את העם בגלויות. המורה אהרן זאב כתב בראשית שנות ה־30 את ההמנון הציוני האמיתי. שרו אותו בהתחלה בחנוכה, אבל אחר כך בכל מקום. גם היום, בטקס הדלקת המשואות. "אנו נושאים לפידים בלילות אפלים, זורחים השבילים מתחת רגלינו, ומי אשר לב לו הצמא לאור יישא את עיניו וליבו אלינו – יבוא". אור הבריאה הוא אנחנו. המעשים שלנו. מילות הפזמון חצבו בלבבות, הרעידו את הנוער והעבירו צמרמורת של זעם בחוגים הדתיים: "נס לא קרה לנו, פך שמן לא מצאנו, בסלע חצבנו עד דם – ויהי אור!".

אנחנו מביאים את האור. אנחנו, לא מלאך ולא שרף. אנחנו, במו דינו. מה לאלוהים ולזה. האורתודוקסיה, ברובה המכריע, שטמה את הציונות. הרבנים הבינו היטב מה טיב המהפכה שהיהודים החדשים האלה עושים. מורדים במהות היהדות. "כי לי כל הארץ", אלוהים מסביר לעבדים שנמלטו ממצרים, "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש". זהו. העם שברח מפרעה שועבד לכוח גדול ממנו. התפקיד של העם הוא להילחם את קרבות האל ולברא מהארץ את כל האלים האחרים, יחד עם העובדים להם. זהו. כל הרעות שבאו על העם היו בעיקר בשל זנייה לאלים אחרים. חטא החטאים. אחת משלוש העבירות שמחייבות מיתה. עבודה זרה. הציונים לא העמידו את הפסלים של בעל ואשרה בקיבוצים שלהם. עם זה האורתודוקסיה הייתה יכולה להתמודד. הם לא שמו שום אל אחר. הם אמרו "לך כל הארץ"? הצחקתנו. לך הגלות. לך הגטאות. לך בתי המדרש עם היהודים שממלמלים תפילות עתיקות. לנו הארץ. ליהודים שחתכו את הקשר הזה עם האל הישן מהמדבר. אנחנו לא עם כוהנים. להפך. אנחנו עם ככל העמים. ואנחנו לא חיילים שלך. אנחנו צבא האומה העברית. וכך האומה קמה.

הישראלים לא ידעו את נפשם. התוגה על מאות הנופלים נבלעה לגמרי באופוריית הניצחון. העולם התמוגג. יוסי בן־חנן, קצין שריון צעיר, נתפס על ידי צלם השבועון 'לייף' טובל בתעלת סואץ ומניף קלצ'ניקוב. שער השבועון החשוב הזה סימל את העידן הקרוב. כולם אהבו אותנו

יוסי בן־חנן על שער מגזין 'לייף'

פוסטר של משה דיין מתוך הסדרה 'מד מן' // צילום: AMC

'דוד עם ראשו של גוליית'; ציור מאת קאראווג'ו מראשית המאה ה-17

נעמי שמר // צילום: יעל רוזן

לידי הארץ למדו לאהוב אותה באמצעות מורים נוצצי עיניים שפתחו את ספר התנ"ך, והראו להם. כאן גדעון ערך לאנשים שלו את מבחן הלהיטות, עם המים. כאן יהושע ציווה על השמש לעמוד דום. וכאן בעמק האלה, נער אלמוני התייצב לקרב ביניים מול גוליית, כיוון את המקלעת, וקלע לו בול בפוני

אדום. המטוסים המריאו. לישראל היו פחות מ-200 מטוסי קרב; לצבאות מצרים, ירדן וסוריה היו כמעט אלף. עזר ויצמן טעה בהערכת הזמן. השמדת חילות האוויר של האויב ארכה שלוש שעות, לא שש. שמי המזרח התיכון נכבשו לחלוטין. אחר כך, קרבות הקרקע היו קלים יותר. אחרי פחות משבוע מדינת ישראל כבשה את כל סיני, הגדה המערבית ואת הרמה הסורית, כולל הר החרמון.

הישראלים לא ידעו את נפשם. התוגה על מאות הנופלים נבלעה לגמרי באופוריית הניצחון. העולם התמוגג. יוסי בן-חנן, קצין שריון צעיר, נתפס על ידי צלם השבועון 'לייף' טובל בתעלת סואץ ומניף קלצ'ניקוב. שער השבועון החשוב הזה סימל את העידן הקרוב. כולם אהבו אותו. הקיבוצים הוצפו במתנדבים שבאו מכל העולם, גם מאמריקה שכבר הייתה מעורבת עמוק במלחמה הנוראה בווייטנאם. ככה עושים את זה. משה דיין, שר הביטחון הכריזמטי, היה מימוש החלום הציוני ששאף לברוא עם חדש. הכי רחוק מדמות היהודי, חייך מזווית הפה לכל המצלמות. ישראל התאהבה בעצמה. עשינו את זה. הקרקע שנוספה לישראל התסיסה את הדם. קרייני הטלוויזיה שסוף-סוף התחילה לשדר בישראל נהנו למסור את תחזיות מזג האוויר מהחרמון ועד שארם אי-שייח', מבקעת הירדן ועד תעלת סואץ. אנשי מפלגות השלטון הקימו את תנועת ארץ ישראל השלמה. נתן אלתרמן, משורר המאבק של היישוב ערב המדינה, ונעמי שמר שכתבה את 'ירושלים של זהב' דקה לפני שהמלחמה פרצה, היו חלק מהפנים של התנועה. זאת כבר לא הדרישה של אנשי הליכוד שגדלו על תורת ז'בוטינסקי עם "שתי גדות לירדן". משה לוינגר, מחניכי הרב קוק, הוביל את המהלך. יחד עם 100 צעירים ערך את

שר הביטחון משה דיין ואלוף פיקוד המרכז עוזי נרקיס, ירושלים 1967 // צילום: אילן ברונר

בשנות ה-20 תל אביב הכילה כמעט 40 אלף אנשים. בעשור הבא האוכלוסייה שולשה, והמוני עולים מפולין ומגרמניה העניקו לה את הצביון ששורר בה עד היום. תרבות עשירה, חיי פנאי סוערים, הוללות, מסחר, יזמות, בנייה. בנו גם כמה בתי כנסת, אבל אלוהים לא היה הכוח המוביל של האומה החדשה

מדינת העברים

במזנון הישן של מצודת זאב ישבו במשך שנים לוחמי מחתרת לשעבר, וביכו את הקיפוח. הם תמיד חזרו על סיפורי הסזון, הסגרת לוחמי האצ"ל לידי השלטון הבריטי, ביכו שוב ושוב את הטבעת אוניית הנשק אלטלנה מול חופי תל אביב, וסיפרו איך המפא"ניקים ממשיכים לדפוק אותם בממשלה, בצבא, באקדמיה. אבא של נתניהו הנחיל את התחושה הזאת לילדים שלו. לא נתנו לו קביעות באוניברסיטה, והבריחו אותו מהארץ. הדברים היו תערובת של אמת וצדקנות, יללת מקופחים רפי מעש ושיקוף מצב ממשי. המצודה – כך נקרא בית מפלגת החרות – היה המגנט הטבעי לכל מקופחי השלטון הסוציאליסטי. מאירופה ומארצות האסלאם. בגין, ממש כמו בגוריון, היה קודם כל פוליטיקאי. איש מהם לא היה באמת מנהיג בעל שאר רוח. בגוריון הצליח לשלוט בעליות ההמונים שהגיעו לארץ אחרי מלחמת העצמאות, להכפיף אליו גם את החרדים וגם את הסרוגים, ובגין השכיל לקעקע את הברית הזאת. הדתיים מרגישים נוח יותר עם הליכוד, שמצידו טיפח את הערכים שבהם דגלו, ותקצב היטב את קהלי הבוחרים שלהם. מול הסוציאליסטים שהתגאו בתרומה העיקרית להקמת המדינה, גם ביישוב הארץ וגם במלחמה עליה, הימין הוצב בעמדה מתנצלת. לא נתנו לנו, חסמו אותנו. יהודי האסלאם, שהגיעו ברובם אחרי מלחמת העצמאות, בכלל שתקו. הם לא היו כאן. מול ערכי הציונות הישנים, הם מנופפים עכשיו ביהדות. מהם שירי הפלמ"ח מול תפילות בית אבא. מה זה הקומזיצים בשדה לעומת האוכל של אמא. ככל ששלטון הליכוד נמשך, וככל שמשקל המזרחים באוכלוסייה עלה, גבר הרצון ועלתה ההצדקה הפנימית להיצמד אל היהדות. הסרוגים, ברובם אירופאים ופריווילגים לעילא, נתנו להם את הכלים. מה ההבדל בין תל אביב לתפוח. מה הזכות שלך על הארץ אם לא התורה. ותראו, אפילו בגוריון בהכרזת העצמאות אומר את זה. מה זה מדינה יהודית בלי יהדות?

סילוף הציונות נמשך כבר עשורים. המהפכה של העם היהודי לא נוצרה כדי להכשיר כאן גטו עצום ממדים. בדיוק להפך. הציונות נולדה כדי שהיהודי יוכל לחדול לעסוק בזהות היהודית שלו. זו מארת הגלות שכל יהודי בניכר חש בה. לא לחינם תמיד צעקו כאן בהפגנות נגד המנדט "מדינה עברית, מדינה עברית!". לא במקרה לגימנסיה הראשונה כאן קראה העברית. לא במקרה זו האוניברסיטה העברית, לא היהודית. כך תפסו את עצמם המקימים. כאשר ידעו כבר שעומדים להכריז על המדינה הכינו בולים. סממן הריבונות הראשון שכל העולם יראה. אבל לא ידעו עדיין מה יהיה שם המדינה. אז כתבו דואר עברי. יהודי זה גולה, עברי זה כאן. כל המתנחלים מבינים היטב שבין הים לירדן יש שתי

ליל הסדר במלון פארק בחברון, ואחר כך סירב להתפנות. חברון הייתה תירוץ טוב. בשנת 1929 אירע שם טבח גדול ביהודי היישוב הישן. חזרנו אלייך שנית. אל חברון, ואל גוש עציון שסופח למעשה מיד, עם כביש לטרון החדש שקיצר את הדרך לירושלים למחצית הזמן כמעט, ועם קיבוצי רמת הגולן הריקה מסורים שנמלטו, פרט לכפרי הדרוזים בצפון.

ההתנחלויות קמו עוד לפני שבגין עמד במצודת זאב באותו לילה של מאי 1977, הוציא מהכיס כיפה גדולה והכתיר את עצמו. כאשר נשאל באיזה סגנון הוא מתכוון לנהל את ממשלתו, ענה: בסגנון יהודי. בסגנון יהודי טוב. מאז הכל הואץ. המדינה נסוגה בפני הארץ שקמה עליה לבלוע אותה. ההתיישבות בגדה נעשתה בידי אנשי הכיפות הסרוגות. פעם הם היו לוויין של מפא"י, אבל עכשיו זה הזמן שלהם. הם השתלטו על כל לקסיקון הציונות המיישבת ונתנו לו פרשנות חדשה, עם כיפה ופאות. הם הקימו יישובים חדשים בדיוק מתוך אותו מניע של יישובי חומה ומגדל: עיצוב גבולות העתיד. עכשיו, חמושים במינוחי הציונות הבונה, הם קוראים לנחושים שביניהם מתיישבי נוער הגבעות שיוצאים עם אלות לגרש את הערבים ולתת את הארץ לבעל הבית שלה. אלוהים.

לא במקרה לגימנסיה הראשונה כאן קראה העברית. לא במקרה זו האוניברסיטה העברית, לא היהודית. כך תפסו את עצמם המקימים. כאשר ידעו שעומדים להכריז על המדינה הכינו בולים. סממן הריבונות הראשון שכל העולם יראה. אבל לא ידעו עדיין מה יהיה שם המדינה. אז כתבו דואר עברי

מנחם בגין ואריאל שרון // צילום: יעקב סער, לע"מ

ההתנחלויות קמו עוד לפני שבגין עמד במצודת זאב באותו לילה של מאי 1977, הוציא מהכיס כיפה גדולה והכתיר את עצמו. כאשר נשאל באיזה סגנון הוא מתכוון לנהל את ממשלתו, ענה: בסגנון יהודי. בסגנון יהודי טוב

טקס המשואות בהר הרצל // צילום: אבי אוחיון, לע"מ

את המקום הזה. הן רוחשות במשרדי ההייטק, באקדמיה, בבתי החולים, בכל מקום שבו צומחים כאן דברים. האויב איננו הצד השני שחושב אחרת, אלא הפוליטיקאים שלא מאפשרים ביטוי ממשי של רצון העם. אולי הרוח הציונית חזקה מהם. נראה. •

אוכלוסיות שוות גדול. ערבים ויהודים. מי שרוצה לספח את הגדה חייב לבלוע גם את האוכלוסייה הערבית בתוכה. הם מאמינים שהאל יושיע, שנס בדמות מלחמה גדולה יבריא מכאן את הערבים, אבל כולם יודעים עמוק בלב שהסיכוי לכך קטן עד מאוד. הערבים כאן ואנחנו כאן. בסופו של דבר לא נוכל להחזיק אותם כאוכלוסייה סוג ב'. בסופו של דבר הם יהיו כמו ערביי ישראל. חייבים לתקן את הנוסחה. מי קבע שהמדינה חייבת להיות דמוקרטית? זה אפילו לא נאמר בהכרזת העצמאות.

וליתר ביטחון, נקים חומה בינינו ובינם. ולא על האדמה, ששייכת לאל ולצבאו. החומה תהיה גם בתוך הראש, וגם עליו. הכיפה תבדל אותנו, עד שייעשה לנו הנס. הדת תהיה החומה שתאפשר לנו לספח את האדמה. ככל שהסיפוח מתמשך, עוד כיפות צומחות על הראשים, עוד ישראלים מגלים את היהדות. ההיחזקות בגדה היא הזרז הגדול של אלוהים. מי שמאמין לא מפתח.

על זה המלחמה. זה הקרב הגדול. על זה נקום או ניפול. אם המאמינים ינצחו, אלוהים יחזור יחד עם הגטו והמלאח של הגלויות, והמדינה תתרוסק. למרות האמונה שלהם, זו לא הארץ של אלוהים. זו ארצם של בני האדם, שלא רוצים להתחיל לצבא האל. מספיק שהערבים עושים את זה. אם נהיה כמותם, לא נהיה.

מלחמת האזרחים נראית בלתי נמנעת, עד שמתבוננים בעובדות. מול 150 אלף תלמידי ישיבות וכוללים, יש כמעט 400 אלף סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה. ההייטק בישראל, מושא הקנאה של כל שאר הענפים, הוא הקטר שמושך אחריו את כל כלכלת המדינה, ולמעשה מחזיק את כל השאר. בלעדי, אנחנו כמעט עולם שלישי. הכל כבר נכנס לעולם החדשנות. הרפואה, החקלאות, התעשייה. חידושי התעשייה הביטחוניים מספקים לישראל יכולות הגנה ושרידות מול כל איום אפשרי.

רוב מוחלט של הישראלים דוגל בהפרדת הדת מהמדינה. רוב מוחלט של הישראלים רוצה ביציאת ישראל מהגדה המערבית. נכון שרוב מוחלט של הישראלים גם לא מאמין לערבים, די בצדק, ולפער הזה נכנסים הפוליטיקאים. רוב הישראלים ממשיכים את ערכי הציונות, אבל הם לכודים במבוך של הפוליטיקה הישראלית. אינטרסים אישיים מכתבים את המציאות. ממש כמו שקורה ברוב המלחמות, המונים מובלים לקרב כדי להיות בשר תותחים ליצר, לאגו ולאידאולוגיות של עסקני המפלגות השונות. ההמונים מולהטים, מתומרנים, ומולכים אותם באף. כדי לשלוט, הכל הולך. גם המדינה.

זה נראה אבוד, עד שנזכרים בעוצמות של הציונות. אלה שבנו